

**ҚУЁНЛАРНИ ПАРВАРИШЛАШНИНГ
ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА
ҚУЁНЧИЛИКНИ ТАШКИЛ ЭТИШ
БЎЙИЧА**

ТАВСИЯНОМА

**(Фермер хўжалиги раҳбарлари, мутахассислар
ва шахсий томорқа хўжаликлари учун ён
дафтарча)**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ**

**АНДИЖОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ВА
АГРОТЕХНОЛОГИЯЛАР ИНСТИТУТИ**

**Қуёнларни парваришлашнинг инновацион
технологиялари ва қуёнчиликни ташкил
этиш бўйича**

ТАВСИЯНОМА

Андижон-2021 йил

Ушбу тавсиянома Қишлоқ хўжалик машиналари ва техник сервисни ташкил этиш кафедраси катта ўқитувчиси **О.Жавҳаров**, кафедра ассистенти **Х.Эсанов** ва СамВМИ Қорамолчилик, паррандачилик ва балиқчилик кафедраси доценти **Ш.Қ.Амиров**лар томонидан тайёрланди.

Тавсиянома Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти илмий Кенгашининг 2020 йил 30 декабрдаги 4–сонли йиғилишида тасдиқланган.

Мазкур амалий тавсиянома қишлоқ хўжалигида серпушт ва тез етилувчан қуён зотларини етиштириш ҳамда қуён гўшти ва қуён мўйналари ишлаб чиқаришни жадаллаштириш бўйича амалий тажрибалар, шунингдек, илғор фермер хўжаликлари фаолияти асосида тайёрланган.

Ушбу амалий тавсияномадан, қуёнчиликка ихтисослашган фермер хўжалиги ходимлари, мутахассислар ва шахсий томорқа хўжаликлари эгалари ва олий таълим муассасасида чорвачилик йўналишларида таълим олаётган талабалар фойдаланишлари мумкин.

Такризчилар:

Д.Юлчиев – Қишлоқ хўжалик бошқармаси бошлиғини озиқ-овқат хавфсизлиги масалалари бўйича ўринбосари.

Ибрагимов Б.Б. – СамВМИ. “Ҳайвонлар генетикаси, селекцияси, урчитиш ва кўпайтириш” кафедраси ассистенти.

КИРИШ.

Қуён гўшти – фойдали ва парҳезбоп. Қуён гўшти таркибида ёғ ва холестерин моддаси камлиги боис аллергия, гипертония, ошқозон-ичак, меъда, ўт-пуфак, жигар хасталиклариди даво бўлади. Гўшти инсон организмида тез ҳазм бўлади ва тўлақонли оксил моддасига эҳтиёжи юқори бўлган мактабгача ёшдаги болалар, ўсмирлар, эмизикли аёллар, кекса ёшдагилар учун жуда фойдалидир.

Қуёнчилик чорвачиликнинг гўштга тез етилувчанлиги ва қиматбаҳо мўйна берувчи соҳалардан бири бўлиб, аҳолини парҳез қуён гўшти ва саноатни арзон тери маҳсулотлари билан қисқа муддатларда таъминлаш имкониятини беради.

Мазкур тавсияномадаги маслаҳатлар ва илмий тавсиялар аҳолини уй шароитида кенг миқёсда зотли қуёнларни парваришлашни яхшилаш, кўпайтириш ва улардан олинадиган иқтисодий самарани ҳамда парҳез озиқ-овқат маҳсулотларини кўпайтиришга қаратилган.

Қуёнчилик хўжалигини ташкил қилишнинг муҳим аҳамияти.

Қуёнчиликда кам маблағ сарфлаб, кўплаб парҳез гўшт, сифатли мўйнали тери, майин тивит каби маҳсулотлар етиштириш мумкин. Сабаби қуёнлар тез етилувчан, серпушт ва маҳсулдор бўлади. Қуён гўшти парҳезбоп ҳисобланади ва қўй, эчки, қорамол гўшtlарига нисбатан анча енгил ҳазм бўлади. Унинг таркибида холестерин моддаси бузоқ гўштига қараганда 2,4 марта, товуқ гўшти билан таққослаганда 2,7 марта кам бўлиб, оксилга жуда бойдир. Шунинг учун ҳам ёш болалар, кексалар ва юрак-қонтомир, жигар, ошқозон хасталиклари билан оғриган беморларга кўпроқ қуён гўшtidан истеъмол қилиш тавсия қилинади.

Ҳозир мамлакатимизда қуён боқарлар уй шароитида кўпроқ оқ великан, кулранг великан, оқ момиқ ва ангор зотли қуёнларни кўпайтиришмоқда. Уларнинг момиғидан тайёрланган ашёлар даволовчи хусусиятга эга бўлиб, неврология, радикулит билан касалланган беморларга тавсия этилади. Қуён момиғи иссиқни қўй жунидан 10 баробар кўпроқ сақлаши аниқланган.

Андижон вилоятининг барча туманларидаги иқлим шароити қуёнчиликни ривожлантиришга мос келади, бундай иқлим шароитида қуёнлар яхши ривожланади ва касалликка кам чалинади ҳамда яхши даромад берадиган чорвачилик тармоғи ҳисобланади.

Қуёнчилик – чорвачилик тармоқлари ичида сердаромад соҳа бўлиб, аҳолини парҳезбоп гўшт, саноатни эса сифатли мўйна ва тивит билан таъминлайди. Қуён боқиш илмий асосда ташкил этилса, ҳар бир она қуёндан йилига (5-6 мартаба болалайди) 60-70 кг гўшт, 20-25 дона сифатли мўйна олиш мумкин.

Истеъмол қилинган 100 грамм қорамол гўштининг 62 фоизигина организмимизда

ҳазм бўлса, бу кўрсаткич қуён гўштида 90 фоизни ташкил этади. Олимларнинг маълумотига кўра, ҳайвонларнинг 100 г ёғи ва гўшти таркибидаги холестерин миқдори қуйидагича: мол ёғида 1,25, қўй ёғида 1,40 г, бузоқ гўштида 0,11, қуён гўштида эса атига 0,4 г. ни ташкил этади.

Ҳозирги бозор иқтисодиёти ва хўжалик ҳисоби шароитида 5 бош қуён ва 1 бош насилли эркак қуёндан бир йилда 400 кг дан зиёдроқ парҳез гўшт етиштириш ёхуд ҳар қуни оила қозонига 1 кг дан зиёд гўшт тушиши мумкин. Қуён териси ҳам халқ хўжалигида муҳим аҳамиятга эга бўлиб, мўйначилик саноатида натура ҳолда, енгил чиройли аёллар палтоси (пўстин), жакет (нимча) лар, болалар пўстини, ёқаликлар, қулоқчинлар, телпаклар тайёрланса, атторлик маҳсулотларидан чармли енгил оёқ кийимлар, қўлқоп, сумкалар тайёрланади.

Қуёнларни сақлаш ва парваришлаш бўйича тавсиялар.

Уларни қафасларда сақлаш бошқа усуллардан кўра афзалроқдир. Чунки қафасларда сақланган қуёнлар касалликка кам учрайди ва микроиқлим шароити яхшиланади.

Ҳозирги шароитда икки уяли, иккитадан қуёнга мўлжалланган қуёнхоналар қуриш самаралидир. Битта катакнинг майдони 0,5–0,7 м² дан кам бўлмаслиги керак. Икки уяли катакнинг узунлиги 2 м, полдан томигача бўлган баландлиги 50 см, эни 55 см бўлиб, ҳар иккала қуён учун озуқа солинадиган охур катакнинг ўртасида жойлашган, сув идишлар эса ҳар бир қуёнга алоҳида бўлиши керак.

Маҳсулдорликни ошириш учун қуёнларни гуруҳларга ажратиш ва уларни катакларга 4 тадан жойлаштириш мақсадга мувофиқ. Айрим ҳолларда қуёнлар симтўрлар билан ўралган ерда боқилади.

Таъкидлаш жоизки, қуёнлар ўта иссиқлик, намлик ва кучли шамолни ёқтирмайди.

Фермер хўжаликлари шароитида қуёнларни атрофи дарахтлар билан ўралган жойларда сақлаш яхши самара беради. Хонаки қуёнлар 5–12 йилгача яшайди. Уларни юқумли ва юқумсиз касалликлар, яъни совуқ ва қуёш уриши, юқумли стоматит, сил, лишай, пастериллиоз, кокцидиоз, фасцилёз ва бошқа касалликлардан ҳимоя қилишга жиддий эътибор бериш зарур.

Шахсий томорқа ва фермер хўжаликларида қуёнларни қафасларда сақлаш тавсия этилади. Бу наслни назорат қилишда, озуқани тежашда, касалликни даволаш ва олдини олишда қулайликлар яратади.

Қафасларнинг тури ва катталиги иқлимга, қуён зоти ва турига (йирик, ўртача, кичик, зотдор, маҳсулдор, катта ёшли ва ёш) қараб

белгиланади. Катакларни тайёрлаётганда катта ёшдаги қуён учун бир хонали катаклар 0,5-0,7 м², икки хонали катаклар 0,84 м² катталиқда қилиб тайёрланади. Онасидан ажратиб олинган ёш қуёнлар гуруҳи учун ўралган майдонча поли металл тўрдан тайёрланган бўлса ҳар бир қуёнга 0,15-0,2 м² гача, яхлит тахтали бўлса 0,2-0,3 м² гача майдон тўғри келиши лозимлигини ҳисобга олиш керак.

Қафаслар иқлимий шароитга кўра очик ёки ёпиқ майдонда жойлаштирилади.

Қуён боқиш учун жой танлаётганда қуйидагиларни ҳисобга олиш лозим:

- Шамолнинг тезлиги секундига 30 сантиметрдан ошмаслиги;

- Ҳавонинг нисбий намлиги 60-75% бўлиши;
- Ёритилиш давомийлиги 9 соатдан кам ва 16 соатдан кўп бўлмаслиги;
- Ҳаводаги аммиак ва олтингугурт миқдори мос равишда 0,01 г/л ва 0,15 г/л дан ошмаслиги лозим.

Қуёнларни бир катакдан иккинчисига олиб ўтиш, урчитиш, вазнини ўлчаш каби амалларни бажариш учун тез-тез қўлга олиб туришга тўғри келади. Бу амални эҳтиёткорона бажариш лозим. Акс ҳолда қуённи нафақат кўрқитиб юбориш, балки танасини шикастлаб, терисининг остини моматалоқ қилиб қўйиш, муҳим органларига жароҳат етказиш мумкин.

Қуёнларни боқиш технологияси ва айрим тавсиялар.

Қуён жуда баднафс бўлиб, кундуз кунни ҳам тунда ҳам ем еб тўймайди. Бунинг сабаби жуда тез вояга етиши ва тез-тез болалаб туришидир. Шу боис ҳам у турли-туман емларга эҳтиёж сезади.

Қуёнлар озуқасига қўшимча тарзда суяк уни, картошка, сабзи, лавлаги, нўхат ҳамда макро элементларни қўшиб бериш мақсадга

мувофиқ. Концентрат озуқалар қуён озуқасининг асосий қисмини (70 %) ташкил қилади. Шунингдек, улар сули ва арпани хуш кўради.

Қуёнларга арпа намланган ёки ширали озуқаларга аралаштирилган ҳолда берилади. Бўғоз қуёнларга алоҳида эътибор бериш зарур. Уларнинг рациона тинчлик давридагига нисбатан бўғозлигининг бошида 30 %, охирида эса 70 % кўпайтириш керак.

Қуёнларни тез-тез суяк, гўшт ва балиқ уни, сут, ипак қурти ғумбаги билан озиқлантириш яхши самара беради. Она қуёнларга бир кеча-кундузда 30–50 г ёғи олинган ёки олинмаган сугир сути берилади. Қуёнларнинг маҳсулдорлиги кўп жиҳатдан уларни сақлаш шароитига боғлиқ.

Қуёнга бериладиган асосий емлар жумласига:

- ❖ **Кўк ўтлар** (майса ва илдизмевалар палаги, карам барги, маккажўхори пояси ва барги);
- ❖ **Ширали озуқалар** (илдизмевалар, полиз ва боғ маҳсулотларининг чиқиндилари, силос);
- ❖ **Дағал озуқалар** (пичан, сомон, шохновдалар);

- ❖ **Кучли бойитилган емлар** (арпа, сули, буғдой, маккажўхори, дуккакли ўсимликлар дони ва уларнинг чиқиндилари яъни: кепак, кунжара, тахта кунжара, омихта ем);
- ❖ **Грануланган донадор емлар** (ўт уни, кунжара, дон чиқиндилари, гўшт-суяк ёки балиқ уни ва микроэлементлар);
- ❖ **Минераллар** (туз, бўр, суяк уни) киради.

Диққат! Қуёнга захарли гиёҳлар берилмайди!

Қуёнларнинг ўзига хос биологик хусусиятлари.

Хонаки қуёнлар йилига 5-6 мартагача бола туғиш қобилиятига эга бўлиб, ҳар сафар болалаганда 6-12 тагача кўзи юмук, танаси туксиз қуёнчаларни дунёга келтиради. Бундай қуён болалари танасида туғилганидан 3 кун ўтгандан кейин аста секин жун қоплами шаклланади ва 6-7 кундан бошлаб, уларнинг танаси тивит билан қопланиб боради, 10-14 кунлигида қуёнчаларнинг кўзи очилади ҳамда 17-20 кунликдан бошлаб мустақил юришни бошлайди.

Қуёнларнинг бўғозлик даври ўртача 28-32 кунни ташкил қилади. Қуён болалари туғилган пайтда 30-120 граммгача тирик вазнга эга бўлади. Лекин туғилгандан кейин ниҳоятда тез ўсиб вояга етади. Натижада туғилган пайтдаги тирик вазнига нисбатан 6 кунлигида 2 марта, 10 кунлигида 3 марта, 20 кунлигида 6 марта, бир ойлигида 10 мартагача ўсиш қобилиятига эга. Шунингдек, қуён болаларининг жадал ўсиш ривожланиш даври асосан 4-4,5 ойлигида кузатилади. Бу даврда уларнинг тирик вазни баъзан ота-оналариникига яқин бўлиб қолади.

Талаб даражасида парвариш қилинган ва озиклантирилган қуёнлар 2–2,5 ойлигида жинсий етилади. Шу даврдан бошлаб уларни алоҳида гуруҳларга ажратиб боқиш ташкил қилинади ва 4 ойлик ёшидан қочириб, бола олиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Ёш қуён болалари онасидан 45–60 кунлик пайтида ажратилади. Она қуёнларнинг сут маҳсулдорлиги суткасида ўртача 100–180 граммни, баъзан эса 200–270 граммни ташкил қилади.

Қуёнларнинг тана ҳароратидан унумли фойдаланиши олимлар томонидан ўрганилган. Масалан, ҳаво ҳарорати 15–20°C бўлганда

танасидаги ортиқча иссиқликни чиқармасликка, ҳаво ҳарорати пасайганда эса истеъмол қилган озуқа энергиясининг маълум қисмини тана ҳароратини иситишга сарфлаши аниқланган. Қуёнларда нафас олиш тезлиги ташқи муҳит ҳароратига боғлиқ бўлади. Масалан, нафас олиш тезлиги ҳаво ҳарорати пасайганда дақиқасига 50-60 мартани, ҳаво ҳарорати 35°C дан ошганда 280 – 285 мартани ташкил қилади.

Қуёнларда ташқи муҳит таъсирига (иссиқлик, совуқ ҳаво ҳарорати, шамол, шовқин ва бошқаларга) бардошлилиги анча юқори даражада бўлади. Уй шароитида ҳам қуёнчиликни ташкил қилиб даромад кўриш мумкин. Масалан, 5–10 бош зотдор қуёнлардан йил давомида 400 кг. гўшт етиштириш мумкин.

Янги болалаган урғочи қуён 2-3 кундан сўнг жинсий майил билдириб, такрор уруғланиши мумкин.

Тулаш мобайнида қуён момиғи осон ажралади. Момиқ олиш учун мўлжалланган қуён зотини етиштирувчи қуёнбоқарлар жониворнинг ушбу хусусиятини билиши керак. Бундай зот момиқлари ҳар 2-2,5 ойда юлиб олинади.

Яхши боқилган тўрт ойлик қуён вазни 3-3,5 килограммга етади. Яъни, туғилгандаги вазнига нисбатан 60 баробар оғир бўлади.

Ёш қуёнчаларда копрофагия (ўз ахлатини истеъмол қилиш), одатда, 23-24 кун ўтгач, она сутидан ташқари бошқа емлар билан ҳам озиқлана бошлаганидан сўнг намоён бўлади. Копрофагия қуёнлар организми учун фойдали хисобланади.

Қуёнлар подасини дастлабки даврдан бошлаб шакллантиришда насли эркак қуён ва подани тўлдириб боровчи ёш урғочи қуёнларни саралаш, боқиш, парваришlash шароитларини яратиш муҳим аҳамиятга эга. Шунингдек, қуёнларда асаб тизими нозик бўлиб, ҳуркак бўлишини унутмаслик лозим. Чунки оддий шовқин-сурон ёки ўзига нотаниш нарсанинг тўсатдан пайдо бўлиб қолиши ҳомиласини тушишига, ўз боласини ғажиб ташлашига, болаларига жароҳат етказишига сабаб бўлади. Айниқса, янги болалаган ёки болалаш арафасида турган она қуёнлар ниҳоятда кўрқоқ ва асабий ҳолатда бўлади. Шунинг учун қуёнхона ичида ва унинг атрофида амалга ошириладиган кунлик ишларни эҳтиёткорлик билан бажариш керак

ҳамда қуёнхонага бегоналар киришини таъқиқлаш лозим.

Қуёнчилик хўжаликлари ташкил этиш учун тавсия этиладиган зотлари.

- ✓ Қуёнлар олинадиган маҳсулотга қараб 3 турга бўлинади: гўшт, гўшт-тери (мўйна) ва юнг олинадиган қуёнлар.
- ✓ Қуёнлар яна қуйидаги хусусиятлари бўйича ҳам турларга бўлинади:
- ✓ Юнг қопламасига кўра: қисқа юнгли, меъёрий юнгли (аксарият зотлар) ва узун юнгли (момиқли);
- ✓ Танасининг катталигига кўра: йирик, ўрта ва майда.

Совет шиншилласи. Йирик, гўшт-тери олиш учун яратилган. Бақувват жуссаси ва қалин

юнг қатлами билан фарқланиб туради. Ўртача тирик вазни 5 килограмм, айримлари эса 6-7 килограммгача етилади. Урғочи қуён серпушт, сутлилик даражаси юқори бўлиб, 8-12 бошгача бола боқиб, улғайтиради. Баданидаги юнг қопламаси кумуш ва кумуш-мовий тусда бўлади.

Кулранг «Великан». Йирик, гўшт-тери маҳсулотлари ишлаб чиқариш учун мўлжалланган. Гавдасининг узунлиги 51-65 сантиметргача етади, деярли юмалоқлашиб кетган, жуссаси бақувват. Кўк рагининг йўғонлиги 37-39 сантиметр, бели тўғри ва кенг. Оёқлари бақувват, қисқа, сермушак. Тирик вазни 5-8 килограммга етади. Юнг қопламасининг ранги 4 хил: сарғиш кулранг,

оч кулранг, тўқ кулранг ва қора бўлади. Урғочиси тез урчийди, ҳар болалаганида 10 бошгача бола беради.

Оқ момиқ. Ўртача катталиқда, қимматбаҳо юнг олишга ихтисослаштирилган. Вазни 3-4 (баъзан 4,5-5,0) килограммни ташкил этади. Танасининг узунлиги 54 сантиметр, кўкрагининг йўғонлиги 30-34 сантиметр келади. Йил давомида ҳар бир толасининг узунлиги 6-16 сантиметр келадиган, вазни 300-500 грамм, айримлари 700 граммгача оппоқ момиқ (юнг) беради.

Оқ «Великан». Бу зот гўшт-тери олишга ихтисослаштирилган. Танасининг узунлиги 60-67 сантиметрни ташкил этади. Ўртача

тирик вазни 5 килограммга етади. Ўз вақтида ва сифатли шилиб олинган тери олий навга қабул қилинади. Оқ великан, одатда, албинос бўлиб қизил кўзлари билан фарққилиб туради.

Куёнларни жинсини аниқлаш.

Ташқи кўринишига қараб куёнлар жинсини аниқлашнинг имкони йўқ. Уларнинг жинсини аниқлаш учун чап қўл билан куённинг елка ва кўкрак умуртқаси ҳудуди терисидан ушлаб, қорни юқорига қилиб ётқизилади ва ўнг қўл кўрсаткич бармоғи билан думи илдиз қисмидан қаттиқ қисилиб, бош бармоқ билан жинсий аъзолар олди териси бош томонга тортилади. Вояга етган

эркак қуёнларнинг жинсий аъзоси озгина пастга букилган бўлади, ёшларида думалок чиқариш тешиги озгина бўртиб чиққан бўлади. Урғочи қуёнларда жинсий аъзоси дум йўналишида чўзилган бўлади.

Қуёнхоналарни қуришда талаб этиладиган санитария чора-тадбирлари.

Қуёнхона ва катакларни йиғилиб қолган тезак, ем қолдиқлари ва тўшамалардан муттасил тозалаб бориш лозим.

Йилда икки маротаба, айниқса ёғингарчилик кўп бўладиган ойларда (куз ва баҳор фаслларида), шунингдек, хўжаликда юқумли касаллик вужудга келганида дезинфекцияланади.

Дезинфекция воситаларини тайёрлаш усуллари:

- 1). 2% ли формалин - 1 стакан формалин 1 челак совуқ сувда эритилади.
 - 2). 2% ли ўткир натрий - 200 гр модда 1 челак иссиқ сувда эритилади.
 - 3). Каустик (ўткир) сода - 200 гр сода 1 челак иссиқ сувда эритилади.
- (санаб ўтилган дезинфекция воситаларининг 1 литри пол ва деворларнинг 1 м² қисмига сарфланади)

4). Кул суви (ишқорли сув) - 2 кг ёғоч кули 1 челақ иссиқ сувда эритилади. Ушбу эритма 2 соат қайнатилгач тиндирилади, ушбу сув 4 челақ сувда аралаштирилади ва такрор қайнатилади ҳамда қайноқ ҳолатида қўлланилади.

5). Хлорли охакнинг 1, 2 ва 5 % ли эритмаси - ёғоч анжомлар, катакларнинг ёғоч қисмлари ва ҳудудни дезинфекциялаш учун қўлланилади.

6). Иситилган эритмалар (50-60 °С) совуқ ҳолатига нисбатан самаралироқдир.

Шахсий хўжаликларда қуёнхона, асбоб-ускуна ва катакларга оловли ишлов бериш усули энг сода ва самарали усул саналади. Бунинг учун оддий пайвандлаш лампаси ёки газ горелкаси қўлланилади. Катакнинг астойдил тозаланган ёғочларига оч қўнғир тус олганга қадар олов воситасида ишлов берилади.

Кемирувчиларнинг пайдо бўлишини олдини олиш мақсадида ёввойи ўтларни ўз вақтида ўтаб ташлаш, қуёнхона атрофидаги буталарни сийраклаштириш ва дератизация тадбирларини ўтказиш лозим.

**Ёдда тутинг! Қуёнхона ичи ва яқинида
тамаки чекманг!**

Қуён сотиб олишда қуйидагиларга эътибор бериш зарур:

қуённи дастлаб харид қилаётганда уни ёши 2-3 ойликка тўлган бўлиши ва албатта малакали мутахассис иштирокида сотиб олиш мақсадга мувофиқдир;

- сотиб олинган қуённинг озиклантириш шароити, боқиш усули ва тартиби, рацион таркиби кескин ўзгартирилишига йўл қўйилмайди;

- насл учун харид қилинадиган эркак қуённинг танаси йирик, урчитиладиган урғочи қуёнларга нисбатан ёши 2-3 ойга катта бўлиши керак ҳамда урчитиладиган урғочи қуёнлар билан бир хил зотга мансуб бўлиши керак, аммо улар билан қариндош бўлмаслиги шарт;

- Қуён зотдору, фақат яхши емланмаган деб ишонтиришга ҳарчанд уринсалар ҳам ланж ва озғин қуённи харид қилманг. Соғлом қуён ҳеч қачон озғин бўлмайди;

- тумшукчаси хўлланиб турган, қулоғининг чаноклари тоза бўлмаган, думининг таги ифлосланган, ташқи кўриниши заиф, шалвираб турган қуёнларни сотиб олиш ярамайди;

- соғлом қуённи бўйнидан ушлаб кўтарганда эластик пружинага ўхшаб туриши керак, чунки носоғлом ва заиф қуён шалвираб, шалпайиб туради;
- соғлом қуённинг кўзлари равшан, тетик, жонли, қовоқлари шишмаган, танасидаги юнг қоплами силлиқ ҳамда ялтироқ бўлади;
- қуённи харид қилаётганда жинсий органининг ташқи кўринишига, унинг ҳолатига эътибор бериш зарур. Жинсий органининг шакли ўзгарган, ҳар хил тошмалар тошган ва бошқа нуқсонлари бўлган қуённи сотиб олманг;
- агар қуён оёқ туклари кафти ичига ёпишиб турган бўлса, бу унинг юқумли касалликка дучор бўлганлигидан далолат беради;
- қуён харид қилишдан олдин қайси мақсадлар учун боқиб кўпайтиришни олдиндан белгилаб олиш лозим, иқлим шароитига чидамлилигини билиш ҳам муҳим ҳисобланади;
- қуёнлар сақланадиган бино санитария-гигиена талабларига жавоб берадиган, етарлича шамоллатиш имкониятларига ва зарурий жиҳозлар билан таъминланган ҳамда олдиндан қуёнлар подасини қабул қилишга тайёрланган бўлиши зарур.

Ёдингизда бўлсин! Соғлом қуён озгин бўлмайди!

ЖУДА МУҲИМ!

Қуённи қулоғидан ушлаб олиб юриш мумкин эмас. Бунда унинг жони оғрибгина қолмай, ҳаётига ҳам хавф туғилади. Гап шундаки, қулоғидан ушланиб тик осилиб турган фурсатда қуённинг кўкрак-қурсоқ пардаси ички органлар босимига бардош бераолмайди. Қорин бўшлиғидаги органлар кўкрак-қурсоқ пардасини таранг тортиб, ҳаракатсизлантириб қўяди. Бу эса, ўз навбатида, қуённинг диафрагмали нафас олиш жараёнини издан чиқаради. Натижада қўлингизда осилиб, нафас олиши қийинлашган қуён ҳалок бўлади. Айни шу сабабга кўра қуённи боши билан ерга қарата осилтириш ҳам ярамайди.

Бундан ташқари осилиб турган қуён жони оғриганлиги боис қаттиқ қаршилик кўрсатиб, ўзининг пайлари ва мушакларини узиб юбориши мумкин. Қуёнчани бел усти терисидан тутиб ташиш лозим. Шундай қилинганида у кўпроқ горизонтал ҳолатда бўлиб, қўлингизни тимдалай олмайди. Катта қуённи бўйин ва яғринидаги тери бурмасидан

тутиб ташиш мақсадга мувофиқдир. Айни пайтда унинг бўйни ва боши бир оз ортга тортилиб, кафтингизга тиралади. Қуённи кўтарган кишининг қўли қуён умуртқасига параллел, иккинчи қўли эса думғазаси остидан суяб борилмоғи лозим.

Қуёнларни катакдан-катакка ўрнини алмаштириш, тирик вазнини ўлчаш каби бир қатор тадбирлар қўлда бажарилади. Бундай амалларни бажаришда эҳтиётсизликка йўл қўйилса, уларнинг танаси жароҳатланиши, баъзи органлари шикастланиши, тери остини моматалоқ қилиб қўйиш мумкин.

Катта ёшдаги қуёнларни бўйин ва яғрин қисмидаги тери бурмаларидан ушлаш, ёш қуёнларни эса горизонтал ҳолатда бел усти терисидан ушлаб бир жойдан иккинчи жойга кўчириш мақсадга мувофиқ саналади. Қуённи кўтарганда унинг бўйни ва боши бир оз орқага тортилиб турилади ҳамда қўлга параллел ҳолатда бўлиши, иккинчи қўл билан эса думғазаси остидан бир оз суяб турилиши зарур. Шундай қилинганда, қўлга ҳам жароҳат етказмайди.

Юқорида таъкидланганлардан кўриниб турибдики, қуёнчилик билан шуғулланганлар, нафақат ундан гўшт маҳсулотлари

етиштиришда, балки унинг териси ва жунидан саноатда кенг фойдаланиш имконига эга бўлади.

Мухтасар айтганда, фермер хўжаликлари, шаҳар ва қишлоқлар аҳолиси хонадонлари, мактаблар, академик лецейларда қуёнчиликни ривожлантириш, республикамиз аҳолисини чорвачилик маҳсулотлари, жумладан, қуён гўшти, мўйнаси, тивити билан етарлича таъминлаш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

- 1.Балашов И.Е. Мясошкурровка кролики.
Москва, 2014.
- 2.Бодур И., Кривчанский И. "Кролиководство"
Тошкент, 1988 йил.
- 3.Ибрагимов Б.Б ва бошқалар. Фермер ва
шахсий хўжаликларда қуёнларни урчитиш,
озиклантириш ва сақлаш бўйича тавсиянома.
Самарқанд, 2020.
- 4.Икромов Т. Ўзбекистонда қуёнчиликнинг
ривожланиши. Тошкент. 1985
- 5.Коршунов С.С . Наставление по племенной
работе на кролиководческих фермах.
Москва, 1988 йил
- 6.Кушоков Ж.. "Қуёнчилик" Тошкент. 1994
- 7.Плотников В.Г. "Кролиководство" Белгород
1984 йил
- 8.Помитко В.И., Деваева Г.М. и др. Пушное
звероводство и кролиководство. Москва. 1982
- 9.Минина И.С., Леонтьук С.В., "Как разводить
кроликов", Москва., 1981.
- 10.Снегов А. Самқй полнқй справочник
кроликоведа Москва , 2016.
- 11.Сысоев В.С., Александров В.И. -
"Кролиководство" М, 1985
- 12.Шеелье Р., и др. "Откорм кроликов"
Москва Колос 1979

МУНДАРИЖА

КИРИШ	5
Қуёнчиликни ташкил қилишнинг муҳим аҳамияти	6
Қуёнларни сақлаш ва парваришлаш бўйича тавсиялар	8
Қуёнларни боқиш технологияси ва айрим тавсиялар	12
Қуёнларнинг ўзига хос биологик хусусиятлари	14
Қуёнчилик хўжаликларини ташкил этиш учун тавсия этиладиган зотлари	18
Қуёнларни жинсини аниқлаш	21
Қуёнхоналарни қуришда талаб этиладиган санитария чора-тадбирлари	22
Қуён сотиб олишда қуйидагиларга эътибор бериш зарур	24
Жуда муҳим	26

